

PREVARE U SLUČAJU KATASTROFE: FINANSIJSKI ASPEKTI

Snežana Knežević

Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu
snezana.knezevic@fon.bg.ac.rs; Tel.: +381-63-345-230

Marko Špiler

Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu

Aleksandra Mitrović

Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Univerzitet u
Kragujevcu

Marko Milašinović

Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Univerzitet u
Kragujevcu

Apstrakt: Svi smo iskusili, posebno u novije vreme, kako katastrofe uništavanju ljudske živote i imovinu širom sveta. Ovaj članak opisuje specifičan problem koji se javlja uglavnom u slučaju katastrofe i oporavku od nje. Oporavak od katastrofa podrazumeva zadovoljenje finansijskih potreba, dugoročno ili kratkoročno posmatrano. Obim prevara i kriminalnih aktivnosti se povećava tokom katastrofa. Problem se odnosi na razmatranje pitanja vezanih za katastrofe, a koje mogu „otvoriti puteve“ za podršku pranju novca ili mogu da inciraju utaju poreza. Dalje, posebno će biti istaknuta uloga koju imaju finansijski forenzičari.

Ključne reči: katastrofe, prevare, pranje novca, utaja poreza.

1. Uvod

Prvi deo svake strategije za rešavanje problema treba da definiše prirodu i veličinu istih. Prevara i korupcija se preklapaju, ali postoje i razlike između ova dva problema. Oboje se suočavaju sa značajnim, ali

različitim izazovima u merenju. Neophodno je da se za pristalice inostrane pomoći prevara i korupcija svedu na minimum.

Danas se suočavamo sa izazovom brzog povećanja pomoći u okolnostima kada kapacitet administrativnih resursa slabi, usled realnog smanjenja nekod dela administrativnog budžeta. Ovo je potencijalno opasna kombinacija za ubrzane stope prevara i korupcije, a malo je verovatno i da ih vlade otkriju. Stoga je od vitalnog značaja da se raspoloživi resursi rasporede na adekvatan način kako bi se suprotstavili prevarama i korupciji na najefikasniji mogući način. U istraživanju Al-ramlawiet *al.* (2021) se preporučuje neophodnost formiranja internog komiteta za hitne slučajeve specijalizovane za upravljanje krizama, katastrofama i vanrednim situacijama i njegovo trajno aktiviranje kako bi se poboljšao nivo pripravnosti, sprovođenjem manevara koji simuliraju evakuaciju, sklonište i izolaciju velikih bolnica standardnim i savremenim metodama. i jačanje sposobnosti radnog osoblja u upravljanju vanrednim situacijama i evakuaciji.

Iako postoji sve veća svest javnosti o raširenoj korupciji upolitike i privrede i njenih štetnih efekata na razvoj, posebno usiromašnim zemljama, još uvek je u velikoj meri tabu govoriti o tome kao o unutrašnjem problemu za pomoć organizaciji. Korupcija je povezana sa nizom negativnih posledica i za korisnike i za korisnike i za pružaoce pomoći (Lambsdorff, 2006).

Finansijska prevara je svesno korišćenje nezakonitih načina da se zaradi novac ili steknu druge koristi. Pojedinačni slučajevi prevara mogu biti povremeno obelodanjeni u medijima, aligeneralno, zajednica koja pruža pomoć je krajnje nevoljna da prizna činjenicu da se korupcija dešava u brojnim projektima. Pitanje se široko doživljava kao ono koje se tiče samo revizora i računovođa. Međutim, to zapravo nije tako. Naime, praktičari od kojih se očekuje pomoć se lako slažu s tim da je to rasprostranjena pojava koja je sastavni deo aktivnosti pomoći u velikom broju zemalja, što dalje utiče na veliki broj organizacija aktivnih u različitim sektorima pomoći. U savremenim okolnostima profesija finansijskog forenzičara dobija sve više na značaju.

Prevara, u svojim različitim oblicima, postoji od pamtiveka. Međutim, poslednjih godina razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija je pored pozitivnih uticaja, doveo i do novih načina na koje može biti izvršena prevara. Tradicionalni oblici prevare postali su mnogo lakši za izvršenje, a nove vrste prevarapojavile su se, poput

prevara u oblasti telekomunikacija i ilegalnog pristupa računarima (Petković *et al.*, 2021, 35). Usled izloženosti rizicima koji ugrožavaju informacione sistema, što se posebno odnosi na računovodstveni sistem informisanja, potrebno je izvršiti kontrolu i reviziju istih, pre svega iz razloga što informacije koje produkuju mogu biti sredstvo manipulacije i zloupotrebe (Todorović & Ljubisavljević, 2019).

Vredi napomenuti da, iako je korupcija veoma stara pojava u mnogim društvima, telo teorijskih i empirijskih istraživanja o korupciji značajno je poraslo tek nedavno (Joly, 2016). Poslednjih decenija je posebno očigledno da je degradacija životne sredine sve veći problem koji utiče na zdravlje ekosistema, i sa kojim ćemo se sve više baviti u godinama koje su pred nama. Sve je više različitih vrsta katastrofa na globalnom nivou. Stoga, od posebnog značaja je planirati preventivne aktivnosti. Planiranje je proces a ne proizvod (Robertson, 2020).

Katastrofa donosi ogromno uništenje osnovne infrastrukture i ogromnu patnju velikom delu stanovništva kome je zauzvrat potrebna humanitarna pomoć u vidu hrane, skloništa i drugih osnovnih stvari. U ovoj situaciji uništene infrastrukture, poremećenih usluga u zajednici, masovnog kretanja stanovništva i izbijanja bolesti, postoji značajan protok resursa od strane humanitarnih organizacija koje stvaraju uslove za korupciju i profiterstvo u vidu preusmeravanja zaliha pomoći, nepravednu raspodelu pomoći, podstandardnu rekonstrukciju fizičke infrastrukture. Katastrofe su zbog klimatskih promena postale sve snažnije i učestalije (Goyal, 2019).

Kriminal koji je sastavni deo trgovine, star je koliko i civilizacija (Bryant, 2010). SAD su iskusile velike snežne oluje, velike poplave, tornada, opasne šumske požare i uragane. Prevaranti vrebaju u senci raznih prirodnih katastrofa kao što su: velike snežne oluje, velike poplave, tornada, opasne šumske požare i uragane. Oni zloupotrebjavaju ranjive pojedince i organizacije radi finansijske dobiti.

Globalizacija je moćno oružje protiv korupcije samo za zemlje sa srednjim i visokim prihodima, dok za zemlje sa niskim prihodima globalizacija nema značajnijeg uticaja na korupciju. Za takve zemlje borba protiv korupcije zahteva dodatnu globalnu akciju u cilju smanjenja siromaštva (Lalountas, *et al.*, 2011). Prema Periću & Cvetkoviću (2019), važno je skrenuti pažnju i na stvaranje uslova za sprovođenje preventivnih aktivnosti koje mogu značajno smanjiti posledice ele-

mentarnih nepogoda. Kako navode Cvetković & Martinović (2021), tri ključne faze u upravljanju rizikom od katastrofe su: a) faza pre katastrofe (preventivna i proaktivna); b) faza katastrofe (reaktivna); i c) faza oporavka od katastrofe.

U radu je ukazano na specifičnosti prevarnih radnji koje se odnose na katastrofe, potom je ukazano na značaj medija i akademske podrške za okolnosti koji sagledavaju pitanja katastrofa, i dat je kratak osvrt na prevarne i koruptivne radnje koje mogu nastati u vezi sa katastrofama, i na kraju je dat zaključak.

2. Specifičnosti prevara vezanih za katastrofe

Žrtve katastrofa su posebno podložne prevari. Više je razloga, a neki od njih se odnose na emocionalni stres i potrebe za hitnom pomoći, tako da žrtve uverenja najčešće veruju da će drugi imati humanistički pristup njihovoj nevolji. Dodatak ranjivosti je to što su komunikacioni sistemi prekinuti nakon katastrofe zbog nedostatka pristupa informacijama koje bi upozorile na potencijalnu prevaru. Dešavanje katastrofa je situacija koja je idealna za iskorišćavanje i žrtava i donatora (Stratton, 2018).

Finansijska i visokotehnološkakriminalna postaju sve složenija, a to su dela poput falsifikovanja valuta, pranja novca, kriminala vezanog za intelektualnu svojinu, prevara sa platnim karticama, napada kompjuterskih virusa i sajber terorizama, i ona mogu da u velikoj meri negativno utiču na sve nivoe društva. Efikasnoj borbi u prevenciji prevara, ali i njihovom detektovanju veliki doprinos mogu dati forenzičke računovođe (Cvetković *et al.*, 2021). Profesiji forenzičkog računovođe još uvek nije data dovoljna pažnja praktičara u nacionalnim okvirima. Poznata je činjenica da u eksternoj reviziji revizorpotrebno je da utvrdi da li finansijski izveštajine sadrže materijalno netačne izjave (Kovjanić, 2020).

Prevara u slučaju katastrofe je nameran čin da se obmanu ljudi, vladine organizacije ili privatne industrije nakon razornih događaja radi lične finansijske dobiti (Charles, 2015). Prevare koje se odnose na katastrofe se mogu definisati kao namerni čin prevare pojedinaca ili vlade nakon katastrofe. One se mogu podeliti u pet osnovnih kategorija: dobrotvorne akcije, prevara ugovarača i dobavljača, prevara vezana

za cene, prevara u osiguranju imovine i falsifikovanje (Brody, 2006). Obim i uspeh prevare u slučaju katastrofe direktno su povezani sa odnosom javnosti prema osiguravajućim kompanijama, vladinim agencijama i humanitarnim organizacijama (Richard *et al.*, 2006). Milojević (2021) skreće pažnju i na važnost sagledavanja psiholoških aspekata u identifikovanju prevarnih radnji.

Postoji veliki broj različitih vrsta prevara koje su počinili pojedinci nakon katastrofe. Ovaj kriminal uključuje prevaru ugovarača, dizanje cena i profiterstvo. Kriminalna dela nastaju nedeljama, mesecima, pa čak i godinama nakon katastrofe (Frailing & Harper, 2017). Kada su u pitanju zloupotrebe, posebno osetljiva oblast jeste zdravstvo, za koje je neophodno povećati transparentnost i uspostaviti čvršće mehanizme kontrole (Nikolovski *et al.*, 2021). Važne metode otkrivanja prevara su kontrole procesa, interna revizijai mehanizam anonimnog prijavljivanja. U tu svrhu se koristi proaktivna metodologija za otkrivanje prevaratehnike analize podataka za identifikaciju odnosa među ljudima, organizacijama i događajima (Reddy&Sebastin, 2012).Dalje, korišćenje analize podataka u realnom vremenu promoviše brzu identifikaciju prevare.

Nikkel (2020) ukazuje na važnu činjenicu, a to je da digitalna transformacija društva uvodi novi Fintech za plaćanja, transfer sredstava i druge finansijske transakcije. Kriminalci koriste i zloupotrebljavaju finansijske tehnologije za prevaru, iznudu, pranje novca i finansiranje aktivnosti u kriminalnom podzemlju. Pojmu „prevara“ nije potreban nikakav formalni uvod, katastrofa koju je stvarao poslednjih decenija ostavila je trajni efekat na svet (Rohit, 2020).Forenzičke računovođe su danas veoma tražene jer igraju ključnu ulogu u istrazi sumnjivih finansijskih skandala i pronevere imovine. Njihov posao je da unesu nezavisnost i kredibilitet u ove istrage (Nunn *et al.*, 2006).

3. Katastrofe, mediji i akademska podrška

Vanredne situacije koje proizlaze iz prirodnih katastrofa kao što su cunami, zemljotresi, poplave, uragani ili one koje je prouzrokovao čovek, kao što su teroristički napadi, nemiri, nesreće itd. izazivaju ogromne društvene i ekonomske gubitke (Saroj & Pal, 2020).Razna pitanja se postavlja (Levi & Smith, 2021). Da li prevare pogoršavaju

ili čak dovode do ekonomskih krize? Da li takve krize stvaraju prilike za prevaru, i da li to uvek čine, ili su overizici povezani sa specifičnim inicijativama razvijenim kao odgovor na krize? Da li su prestupnici u ovim kontekstima isti oni koji vrše prevare u drugim vremenima ili ima novih učesnika u kriminalu? Posebno je važno prepoznavanje tzv. „red flags“ koji predstavljaju znakove upozorenja da su prevare ili zloupotrebe moguće (Knežević *et al.*,).

Ni korpus istraživanja u kojima se tvrdi da su kriminalna dela retka odmah nakon što se katastrofa dogodi, niti noviji pokušaji koji potvrđuju suprotno ne pokazuju da zainteresovani naučnici u dovoljnoj meri artikulišu vremenske dimenzije koje su implicitne u njihovom rasuđivanju (Aguirre & Lane, 2019, 6). Tokom godina, ljudska društva su koristila različite strukturne i nestrukturne mere da bi se suprotstavile rastućoj učestalosti i intenzitetu prirodnih katastrofa. Među različitim merama koje su prisutne, Sukhwani *et al.* (2019) ističe u prvi plan sisteme ranog upozoravanja koji su globalno priznati kao jedna od ključnih nestrukturnih mera za ublažavanje katastrofa, sa fokusom na njihove višestruke prednosti.

Prepoznajući da prirodne katastrofe mogu povećati ranjivost potrošača na prevaru, napori da se spreče prevare u vezi sa njima se pokreću putem radija, televizije, štampe i kampanje elektronskih medija. U tom kontekstu se ističe posebno važna uloga koju imaju mediji (Kerstein, 2005). Potrebno je sagledati napore štampanih i drugih medija o saopštavanju javnosti o riziku od prevare u slučaju katastrofe kroz evaluaciju izveštaja lokalnih i regionalnih štampanih medija o kriminalnim delima povezanim sa katastrofama. Takođe, bitno je naglasiti da organizovani kriminal, kriminal belog ovratnika i korupcija imaju ogroman uticaj na finansijske sisteme širom sveta i sa njima se takođe treba suočiti (Edelbacher *et al.*, 2012).

Kako naglašava Rico (2019), saradnja između obrazovnih institucija – izvora relevantnog znanja i osnova za formiranje ponašanja, i zajednica – izvora identiteta pojedinaca i grupa, smatra se efikasnim načinom promovisanja rezilijencije među ljudima.

3. Prevarne radnje i korupcija u slučaju nastanka katastrofa

Ispitivanje reagovanja na velike prirodne i čovekove katastrofe u prošlosti otkriva brojne primere herojskih dela tokom i nakon katastrofe, kao i mnoge primere ljudi iz svih sfera života koji su pružali pomoć žrtvama katastrofalnih događaja. Međutim, može se videti mnogo primera suprotne reakcije, to jest, da se ne brine i da se ne uključuje ni na koji način ili još gore, koristeći događaj za poboljšanje sopstvenih interesa. Interesantno je da naglasiti da oni koji imaju moć da donose odluke u vezi sa katastrofom, uopšteno će imati priliku da se upuste u korupciju, prevaru i krađu. Na primer, „crno tržište“ i korupcija su uvek cvetali tokom rata, u vremenima kada je zemlja usred ekonomske depresije i tokom perioda kada je vlada neke zemlje napravila dramatične promene. Korupcija i prevara često postaju veliki problem nakon što zajednica doživi uragan, poplavu, tornado ili katastrofu koju je prouzrokovao čovek, kao što je teroristički napad ili izlivanje nafte (Kratcoski, 2018).

Uopšteno govoreći, korupcija se definiše kao zloupotreba ovlašćenja od strane službenog lica u ciljusticanja lične koristi. U projektima pomoći ova zloupotreba se manifestuje na četiri različita načina (Kreidler, 2006):

- Nepotizam: korišćenje prijatelja, članova porodice ili „prijatelja“ za obavljanje određenog zadatka ili da bude primljen na određeno radno mesto.
- Podmićivanje: davanje novca ili drugih usluga nekome.
- „Kick-backs“ ili rezovi: dobijanje novca ili drugih usluga u vezi sa određenom transakcijom
- Krađa i skretanje pažnje: korišćenje projektnih sredstava ili imovine za ličnu korist.

Ozbiljnost katastrofa je posledica korupcije, ali se prilike za korupciju povećavaju u situacijama nakon katastrofe. Calossi *et al.* (2012) ističu da nekoliko faktora doprinosi frustriranju transparentnosti i odgovornosti procesa donošenja odluka tokom humanitarnih kriza, koji se uključuju u „formulu korupcije“. Takođe ističu jednu važnu činjenicu, a to jeda je nezavisno od rastuće važnosti ovog pitanja, međunarodna zajednica na ove ključne probleme odgovorila samo okvirno. Korupcija je takođebila štetna za bilo kakav pozitivan

doprinosa indikatora odgovora ka održivosti životne sredine (Doig&McIvor, 1999).

Korupcija iskrivljuje razvojne prioritete, dovodi do masovnog bekstva ljudskog i finansijskog kapitala i situacije društvene i političke nestabilnosti (Morse, 2006). Humanitarnu pomoć, kao što su hrana, voda, sanitarni proizvodi, lekovi, grantovi, itd., potrebno je distribuirati nakon procesa okupljanja od strane oštećene države, au nekim slučajevima, uz podršku drugih vlada, međunarodnih i nevladinih organizacija. U ovoj fazi stvorene mogućnosti i brojni resursi će obezbediti teren za korupciju pojedinaca i grupa i usporiti proces rasterećenja i rekonstrukcije. Shodno tome, preventivne mere vlada za borbu protiv korupcije važne su pre i posle katastrofa (Habibi Majande&Borghei).

Korupcija u hitnim nabavkama smanjuje raspoložive resurse za aktivnosti spasavanja života, umanjuje kvalitet proizvoda i usluga koje se pružaju i skreće pomoć od onih kojima je najpotrebnija (Schultz&Søreide, 2008). Uprkos važnosti ovog pitanja, kao i njemu sličnih, međunarodna zajednica je do sada samo pokušavala da reši ovaj fundamentalni problem od slučaja do slučaja, a karakteristično je i to da pati od nedostatka nezavisnog tela za borbu protiv korupcije u raznim segmentima.

Cvetković i Kezunović (2021) u istraživanju koje se bavi bezbednosnim aspektima zaštite kritične infrastrukture u antropogenim katastrofama: studija slučaja Beograda, ističu značaja identifikovanja i implementacija strategijena osnovu koje bi bile u funkciji pripreme građana kada se dese tehničko-tehnološke katastrofe.

5. Zaključak

Veliki broj prevarnih radnji i korupcija su nastale nakon velikog broja različitih katastrofa. Nakon katastrofa je pristutan potencijal za nastanak finansijskih prevara, koje mogu da budu različite po svojoj kompleksnosti. U tom kontekstu se ističe važnost delovanja vlada, vladinih i nevladinih organizacijau borbi protiv korupcije. Korporativne prevare u slučaju katastrofe ukazuju na sveprisutnost kriminala nakon dešavanja katastrofa, što pokazuje potrebu za kriminologijom katastrofa.

Da bi se na efikasan način borilo protiv korupcije, potrebno je razviti snažne kontrolne mehanizme koji će integrisati interne i eksterne kontrole o time povećati efikasnost ovog procesa. Organizacije za humanitarnu pomoć treba da razviju snažne mehanizme kontrole, povećanje transparentnosti u ugovorima, osiguranje odgovornog upravljanja, jačanje odgovornosti, obezbediti veće učešće civilnog društva i zajednice, kao i direktan nadzor i praćenje aktivnosti kod pružanja finansijske (i druge) pomoći i rekonstrukcija.

Krajnje je vreme da se prizna da je potrebna intenzivnija saradnja među agencijama da diskutuju o pitanjima preventivnih radnji i koruptivnih aktivnosti, tako što će se razmenjivati iskustva i sprovoditi obuke za rukovodioce. Nije to samo pitanje kojim bi trebalo da se bave njihove računovođe.

Sukob interesa: Autori izjavljuju da nema sukoba interesa.

Reference

1. Al-ramlawi, A., El-Mougher, M., & Al-Agha, M. (2021). The Role of Al-Shifa Medical Complex Administration in Evacuation & Sheltering Planning. *International Journal of Disaster Risk Management*, 2(2), 19-36. <https://doi.org/10.18485/ijdrm.2020.2.2.2>.
2. Lambsdorff, J.G. (2006) 'Causes and Consequences of Corruption: What do we know from a crosssection of countries?' In S. Rose-Ackerman (ed.) *International Handbook on the Economics of Corruption*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham and Northampton, MA. pp. 3–52.
3. Petković, Z., Milojević, S., Novaković, S., Trivunović Sajić Đ. (2021). Fraudulent Financial Reporting from the Managers' Perspective. *International Academic Journal*, 2(2), 35-39.
4. Todorović, M., & Ljubisavljević, S. (2019). Primena informacionih tehnologija u računovodstvu-izazovi za reviziju. U Šapić, S., Kostić, M., Obradović, V., Todorović, V., & Drenovak, M. (Red.) *Ekonomski efekti tranzicije i restrukturiranja privrede Srbije u funkciji evropskih integracija* (351-362). Kragujevac: Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
5. Joly, M. (2016). *Corruption: The shortcut to disaster*. Sustainable Production and Consumption,

6. Robertson, G. (2021). Auditing your disaster plan. *Disaster Planning for Special Libraries*, pp. 173-183. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-100948-2.00013-4>.
7. Goyal, N. (2019). Disaster Governance and Community Resilience: The Law and the Role of SDMAs. *International Journal of Disaster Risk Management*, 1(2), 61-75.
8. Bryant, C.D. (2010). Foreword to the First Edition: Toward a Criminology of Disaster. Harper, Dee Wood and Kelly Frailing, editors. 2010. *Crime and Criminal Justice in Disaster*. Durham, NC: Carolina Academic Press.
9. Lalountas, D.A., Manolas, G.A., Vavouras, I.S. (2011). Corruption, globalization and development: How are these three phenomena related? *J. Policy Model.*, 33 (4), pp. 636-648.
10. Perić, J., & Cvetković, V. (2019). Demographic, socio-economic and psychological perspective of risk perception from disasters caused by floods: case study Belgrade. *International Journal of Disaster Risk Management*, 1(2), 31-45. <https://doi.org/10.18485/ijdrm.2019.1.2.3>.
11. Cvetkovic, V., & Martinović, J. (2021). Innovative solutions for flood risk management. *International Journal of Disaster Risk Management*, 2(2), 71-100. <https://doi.org/10.18485/ijdrm.2020.2.2.5>.
12. Stratton, S. (2018). Disaster-Relief Fraud: A Dark Side of Disasters. *Prehospital and Disaster Medicine*, 33(1), 1-1.
13. Cvetković, D., Trivunović Sajić, Đ., Milojević, S., Dimitrović, V., Cvetković, B., Grgur, A. (2021). „Osnove forenzičkog računovodstva“, poglavlje u: grupa autora (Čudan i dr.), *Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, ISBN: 978-86-7680-393-4, str. 21-48.
14. Kovjanić, M. (2020). Fraudulent Financial Reporting as a Permanent Problem for Decision Makers. Paper presented at FINIZ 2020 - People in the focus of process automation.
15. Charles, B., (2015). *Disaster fraud: Criminals capitalizing on catastrophes* (pp. 1–3). <https://securityintelligence.com/disaster-fraud-criminals-capitalizing-o-catastrophes>. Retrieved 26 Dec 2021.
16. Brody, R., (2006). *Natural catastrophe and disaster fraud* (pp. 1–5). <https://www.acfe.com/article.aspx?id=4294967697>. Retrieved 26 Dec 2021.

17. Milojević, S. (2021). „Psihološki aspekti u identifikovanju prevarnih radnji u finansijskim izveštajima“ (2021), poglavlje u: grupa autora (Čudan i dr.), Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati, Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu, ISBN: 978-86-7680-393-4, str. 787-803.
18. Frailing K., Harper D.W. (2017) Fraud in Disaster. In: Toward a Criminology of Disaster. Disaster Studies. Palgrave Macmillan, New York.
19. Nikolovski, S., Milojević, S., Cvijić, J. (2021). „Prevarne radnje u zdravstvu i specifičnosti njihovog identifikovanja“, poglavlje u: grupa autora (Čudan i dr.), Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, ISBN: 978-86-7680-393-4, str. 199-216.
20. Reddy, Y.V. & Sebastin, A. (2012). Entropic Analysis in Financial Forensics. IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices; Hyderabad, 11(3), 42-57.
21. Nikkel, B. (2020). Fintech forensics: Criminal investigation and digital evidence in financial technologies. Forensic Science International: Digital Investigation, 200908.
22. Rohit, S. Financial Forensics - An Overview (May 13, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3599703> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3599703>.
23. Nunn, L., McGuire, B. L., Whitcomb, C., & Jost, E. (2006). Forensic Accountants: Financial Investigators. Journal of Business & Economics Research (JBER), 4(2).
24. Saroj, A. & Pal, S. (2020). Use of social media in crisis management: A survey. International Journal of Disaster Risk Reduction, 48, 101584–. doi:10.1016/j.ijdr.2020.101584.
25. Levi, M., Smith, R.G. (2019). Fraud and its relationship to pandemics and economic crises: From Spanish flu to COVID-19 AIC reports Research Report 2019, Australian Institute of Criminology.
26. Knežević, S., Stojanović Alcaraz J., Milojević, S. (2021). „Indikatori prevarnog finansijskog izveštavanja („Red Flags“): Kako prepoznati prevarne radnje“, poglavlje u: grupa autora (Čudan i dr.), Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, ISBN: 978-86-7680-393-4, str. 323-353.

27. Aguirre, B.E. & Lane, D. (2019). Fraud in disaster: Rethinking the phases. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 101232. doi:10.1016/j.ijdr.2019.101232.
28. Sukhwani, V., Gyamfi, B., Zhang, R., AlHinai, A., & Shaw, R. (2019). Understanding the barriers restraining effective operation of flood early warning systems. *International Journal of Disaster Risk Management*, 1(2), 1-19. <https://doi.org/10.18485/ijdrm.2019.1.2.1>.
29. Kerstein, F.A. "An overview of post-disaster fraud." . Thomas L. Rev.18 (2005), 791. Holtfreter, K., Reisig, M.D., Blomberg, T.G.Consumer Fraud Victimization in Florida: An Empirical Study, General Issue.
30. Rico, G. (2019). School-Community Collaboration: Disaster Preparedness towards Building Resilient Communities. *International Journal of Disaster Risk Management*, 1(2), 45-61.
31. Kratcoski P.C. (2018). Fraud and Corruption in Times of Disaster. In: Kratcoski P., Edelbacher M. (eds) *Fraud and Corruption*. Springer, Cham.
32. Edelbacher, M., Theil, M., & Kratcoski, P. (2012). Financial crime: Past, present, and future. In M. Edelbacher, P. Kratcoski, & M. Theil (Eds.), *Financial crimes: A threat to global security* (pp. 398–405). Boca Raton: CRC Press/Taylor & Francis Group.
33. Kreidler, C. (2006). Corruption as an internal problem for emergency operations. *J Human Assist.* <http://sites.tufts.edu/jha/archives/30>.
34. Calossi E., Sberna S., Vannucci A. (2012) Disasters and Corruption, Corruption as Disaster. In: de Guttery A., Gestri M., Venturini G. (eds) *International Disaster Response Law*. T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-90-6704-882-8_27.
35. Doig, A., McIvor, S. (1999). Corruption and its control in the developmental context: an analysis and selective review of the literature. *Third World Quarterly*, 20(3), 657-676.
36. Morse, S., 2006. Is corruption bad for environmental sustainability? A cross-national analysis. *Ecology and Society* 11(1), Morse, S., 2006. Is corruption bad for environmental sustainability? A cross-national analysis. *Ecology and Society* 11(1). Available at: <http://www.ecologyandsociety.org/vol11/iss1/art22/>.

37. Habibi Majande, M., Borghei, S. (2021). Preventing Corruption in International Humanitarian Assistance. *Public Law Studies Quarterly*, 51(4), 1437-1457. doi: 10.22059/jplsq.2019.283631.2046.
38. Schultz, J. & Soreide, T. (2008). Corruption in emergency procurement. 32(4), 516–536.
39. Cvetković, V., Kezunović, A. (2021). Bezbednosni aspekti zaštite kritične infrastrukture u antropogenim katastrofama: studija slučaja Beograda, poglavlje u knjizi: „Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati, udžbenik, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, str. 860-883.

DISASTER FRAUD: FINANCIAL ASPECTS

Snežana Knežević

Faculty of Organisational sciences, University of Belgrade
snezana.knezevic@fon.bg.ac.rs; Tel.: +381-63-345-230

Marko Špiler

Faculty of Organisational sciences, University of Belgrade

Aleksandra Mitrović

Faculty of Hotel Management and Tourism Vrnjačka Banja, University of Kragujevac

Marko Milašinović

Faculty of Hotel Management and Tourism Vrnjačka Banja, University of Kragujevac

marko.milasinovic@kg.ac.rs

Abstract: We all experienced, especially in recent times, how disasters are destroying human lives and property around the world. This article outlines a specific problem that occurs mainly in disaster response and recovery. Disaster recovery means meeting financial needs, in the long term, or in the short term. The volume of fraud and crime committed during disaster time is increasing. The problem concerns the consideration of disaster issues, which may "open the way" for money laundering support or may trigger tax evasion. Further, the role of financial forensics will be especially emphasized.

Keywords: disaster, fraud, money laundering, tax evasion.